

ДУХ НОВОЇ ШКОЛИ

ДЕДОВИЧ В. М.,
кандидат педагогічних наук, м. Чернігів

Вже на протязі кількох років спостерігається падіння інтересу учнів до навчання в школі. Зростає кількість учнів, які ставляться до відвідування занять як до чогось необов'язкового. Падає рівень успішності учнів, все більше з них мають знання на слізській межі між двійкою і трійкою. Паддає дисципліна на уроках разом з авторитетом вчителя. Ці та інші факти свідчать про кризовий стан сучасної школи. Перш ніж будувати нову школу, необхідно розкрити причини занепаду старої, щоб не повторити тих же помилок.

Якщо опитати населення, то більшість дасть відповідь, що школа готує, чи принаймні повинна готувати до життя. Але насправді існуюча школа готує учнів до вступу у вищі навчальні заклади. Це становище збереглося з 50-х років, коли повну середню школу закінчувала лише частина учнів і більшість з них продовжувала навчання далі. Пізніше повну середню школу зробили обов'язковою, і у вищі навчальні заклади стала вступати меншість випускників, а решта шукала місце в житті, фактично будучи готовими лише до студентської лави. Поки становище в державі було стабільним, цей факт лишався малопомітним, а в сучасних умовах, коли суспільство стало динамічним, та ще й з кризовими явищами, неготовність випускників до занурення в життя стало вагомою причиною кризи школи.

Методи навчання і оцінювання у школі успадковані ще з більш давніх часів. В минулому столітті знання оновлювались повільно, і школа всі свої зусилля спрямовувала на засвоєння учнями готових фактів і теорій. Учень був тим кращим, чим більше знав. Перевірка знань, шкільні екзаменни перевіряли переважно пам'ять учнів. У сучасних умовах, коли потік знань багаторазово зріс, школа відреагувала зростанням кількості предметів, насиченням кожного з них, і однаково нові факти в своїй масі залишаються поза рамками уроків, матеріал основних шкільних дисциплін застиг на рівні першої половини століття, з окремими вкрапленнями більш пізніх наукових здобутків. Це друга причина кризи школи.

Третя причина кризового стану — це пануючий у школі дух авторитаризму, суворой дисципліни, бездумного підкорення учнів вчителям. У 30-ті роки, коли Сталін намагався перетворити весь народ у «гвинтики», запровадження казар-

меної дисципліни у школі було доцільним, але чому таке становище повинно зберігатись у наш час?

Як же школа може подолати існуючу кризу, якими шляхами вона повинна піти у своєму оновленні?

Перший шлях — насправді, а не на словах готувати учнів до життя. З цією метою спростити зміст багатьох предметів, позбавити їх зайвої деталістості, академічності. В першу чергу це стосується природничо-математичних дисциплін та мовно-літературних. Зовсім не обов'язково примушувати учнів завчати правила, закони, формули, теореми, класифікації, які вони забудуть одержавши атестат або й раніше. Краще пояснити учням природні явища, закономірності на якісному рівні, в популярній, а не академічній формі, щоб ці знання були засвоєні глибоко, а не формально.

В газетах, журналах, брошурах час від часу з'являються гіпотези і теорії походження Землі і життя на ній, еволюції, прогнози земних і космічних катастроф, числові закономірності, яким підлягає життя людини. Не секрет, що ці теорії стають предметом жвавого обговорення дітей і дорослих. Школа повинна не відмахуватись від цього, а допомагати учням розібратись, де наукова гіпотеза, яка може виявитись істинною чи хибною, а де писанина одвертих шарлатанів чи добросовісних людей, які роблять помилки і щиро в них вірять. Це стосується предметів природничо-математичного циклу.

За рахунок спрощення викладання мовно-літературних і природничо-математичних дисциплін вивільниться певна кількість навчальних годин. На мою думку, цей час доцільно використати на предмети юридичного та економічного циклів. Підготовка до життя обов'язково вклучає знання основ економіки, економічні терміни, теорії, закони. Юридичні закони, що регулюють стосунки людей, їх економічну діяльність, визначають права і обов'язки людини також необхідно вивчати в школі, якщо ми дійсно хочемо збудувати правову державу.

Доцільно перебудувати і трудове навчання в школі. Якщо дівчата одержують певні уміння вести домашнє господарство, то більшість хлопців одержані навички столярів, слюсарів, токарів після школи ніде не застосовує. На мою думку, уроки трудового навчання у першу чергу повинні знайомити учнів з різноманітністю професій, з науковими основами вибору професії, з тим щоб учні могли визначити свою схильність до певної групи професій. Відносно оволодіння конкрет-

ною професією, то краще організувати навчання учнів водійню автомобілів. Це те, що точно знадобиться їм у житті.

Предмети літературного циклу повинні знайомити учнів переважно з сучасною літературою. Парадоксальна ситуація — три чверті часу учні вивчають класичні літературні твори, які їм часто нецікаві і до яких вони потім не звернуть. Ще гірше, що учнів знайомлять з творами складного філософського плану, чого учні не розуміють, виховуючи відразу до літературних класиків. Варто більше часу відвести на так звану популярну, або розважальну літературу. Цей жанр користується пошаною більшої частини дітей, тому школа повинна закласти базову підготовку.

Погіршення здоров'я дітей потребує посиленої уваги до фізкультури. Під час уроків фізкультури лівова частка часу має витрачатись не на нормативи з бігу, стрибків, гімнастичних вправ, а на спортивні ігри, в яких беруть участь всі. Учням необхідно давати завдання з фізичного розвитку відповідно до їх стану здоров'я, конституції тіла, надати можливість займатись у фізкультурних гуртках з метою проведення дозвілля поза уроками. Для виконання цього завдання у шкільну фізкультуру потрібно доповнити елементи валеології.

Для учнів середніх і старших класів, для випускників школи ще кілька років музики і танці мають важливе значення як засіб проведення дозвілля. Однак шкільні уроки музики і сучасна естрада існують у парадельних площинах. Можливо школі слід відкинути намагання переробити сучасну популярну музику, а почати її вивчення під час уроків. І уроки музики повинні охоплювати весь час навчання, а не припинятись після 8 класу, коли інтерес до музики зростає. Первісні уміння танцювати також може дати школа за рахунок уроків музики і фізкультури.

Другий шлях оновлення школи — запровадження сучасних методів навчання і оцінювання учнів. Сучасне життя вимагає уміння ставити і вирішувати завдання, вести пошук інформації, співпрацювати з колегами, проявити активність і наполегливість. Школа ж вважає кращим учнем того, хто тихо виконує поставлене вчителем завдання, вивчає параграф підручника, спокійно сидить на уроці, не підказуючи сусідам. І багато хто з кращих учнів губиться, вийшовши зі стін школи.

На мою думку, у школі необхідно здійснити поворот від пояснювально-ілюстративного і репродуктивного методів

навчання до проблемного викладу матеріалу, частково-пошукових і дослідницьких методів. У учнів відповідно має розвиватись не пам'ять, а мислення, уміння вести логічні міркування.

На уроках і поза ними учні повинні працювати не лише підручником, а й з науковою і науково-популярною літературою. Це сприятиме у них розвитку уміння самостійно відшукувати потрібну інформацію та навичок роботи з текстом — виділити головне, скласти план, підшукати аргументів, оглядів, виконувати теоретичні дослідження. Такі види роботи сприятимуть умінню письмово викладати свої думки.

На уроках і поза ними учні повинні працювати не поодиночки, а разом з товаришами. З цієї метою в навчальний процес мають бути впроваджені різноманітні форми групової роботи. Робота у групах сприятиме розвитку уміння організувати роботу, розподілити обов'язки. Учні також вчать викладати свої міркування, доводити правильність суджень, у них розвивається монологічна і діалогічна мова.

Вага контролю у школі має бути перенесена з поурочного і календарного на тематичний. Учні мають проявити неабиякі уривки знань на кожному уроці, а уміння розібратись у темі як у цілому, продемонструвати не забурені часткові знання, а осмислене володіння значним за обсягом матеріалом. Основними формами контролю має стати не опитування на уроках і контрольні роботи, а колоквиуми, заліки, твори, реферати. Учні повинні мати право перескласти невдалу оцінку. Контролювати слід не пам'ять, позбавляючи учнів джерел інформації, а уміння мислити і викладати свої думки, дозволяючи користуватись літературними джерелами.

Третій шлях оновлення школи — заміна авторитарної атмосфери демократичною. Дух авторитаризму настільки в'ївся у стосунки вчителі—учні, що ми його навіть не помічаємо. Шкільна форма — щоб всі учні були однакові, щоб ніхто не виділявся з поміж ровесників, щоб підкреслити учнівський статус. Тоді необхідно, щоб і вчителі були у формі, підкреслюючи їх вчительський статус.

Стосунки вчитель—учень також потребують рішучих змін. На мою думку, доцільно відмінити зовнішні прояви покорності учня — вставати при відповіді, піднята рука за дозволом говорити. Ставлення вчителя до учня як до невідомої істоти, яку потрібно силоміць вести до удосконалення має поступитись місцем ставленню до учня як до рівноправної особи-

ЗВ'ЯЗКИ З ГРОМАДСЬКІСТЮ ЯК ВАЖЛИВИЙ ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ІМІДЖУ ГІМНАЗІЙ

БОСЕНКО М. І.,
директор гімназії № 48 м. Києва

Одним із важливих засобів формування іміджу сучасної гімназії є забезпечення її позитивних зв'язків з громадськістю. Адже саме думка громадськості, тобто тих людей, з якими реально взаємодіє гімназія як освітня організація, є визначальною у тому, позитивним, чи, навпаки, негативним, буде її образ — імідж.

Формування позитивних зв'язків з громадськістю є одним із важливих засобів становлення іміджу гімназії № 48 м. Києва. Проаналізуємо, як розв'язується ця проблема в гімназії.

Зазначимо, насамперед, **основні принципи організації зв'язків гімназії з громадськістю.**

По-перше, зв'язки з громадськістю здійснюються в двох основних напрямках: а) взаємодія з «внутрішньою» громадськістю — «реальними», тобто такими, що уже навчаються або працюють в гімназії, учнями, їх батьками, вчителями; б) взаємодія з «зовнішньою» громадськістю — «потенційними» учнями та їх батьками, вчителями, а також з різноманітними освітніми та культурними закладами, державними та громадськими організаціями.

По-друге, у процесі реалізації такої роботи використовуються різноманітні за змістом та спрямованістю форми: а) власна видавнича діяльність (гімназійні газети; альманахи дитячої творчості; літопис діяльності гімназії; методичні бюлетені тощо); б) активний контакт з засобами масової інформації (підготовка науково-практичних статей в республіканські та місцеві газети, журнали тощо); в) безпосередня взаємодія з іншими освітніми закладами (участь у виставах та ярмарках престижних освітніх закладів; презентації книг; проведення конференцій, семінарів на базі гімназії тощо).

По-третє, безпосередніми учасниками такої діяльності виступають всі учасники навчально-виховного процесу в гімназії — не лише адміністрація та вчителі гімназії, але й учні та їх батьки, а також випускники гімназії.

Розглянемо основні організаційні форми забезпечення зв'язків гімназії з громадськістю, які сьогодні, на нашу думку, відіграють провідну роль у формуванні позитивного іміджу нашого навчального закладу.

стості. Неприпустиме порівняння учнів між собою, адже всі учні різні. Учня можна порівнювати лише з самим собою, підкреслюючи розвивається він чи ні. Взагалі, підвищення самооцінки учня, його впевненості в собі, відкриття перед ним перспектив до розвитку має бути основним завданням вчителя.

Розвиток впевненості в собі неможливий без існування сфери реального прикладання своїх сил. Для школи це означає участь учнів в управлінні. Спочатку це може бути організація дозвілля, відпочинку, потім це може бути участь учнів в опорядженні, ремонті школи. Поступово, в міру набуття учнями досвіду участь у справах школи, утворення учнівського колективу з своїми традиціями, на учнівське самоврядування можуть бути частково перекладені питання дисципліни і організації навчального процесу.

Повага до учнів має іти рука об руку з підвищенням їх відповідальності, не секрет, що частина учнів не бажає вчитись і розсажається у школі, дратуючи вчителів і заважаючи однокласникам. Школа повинна мати чіткий механізм впливу на таких учнів і їх батьків, механізм підкріпленій заходів, який би передбачав відповідальність за небажання учнів до виключення зі школи. Як суспільство ізолює злочинців, так і школа повинна мати право позбавляти від учнів-порушників.

Поки всі предмети обов'язкові для всіх, у школі пануватиме авторитаризм. Демократичний дух школи передбачає право учнів обирати предмети для вивчення. Лише в цьому випадку можна говорити про інтерес учнів до навчання, про їх розкриття як особистості. У школі має бути передбачений набір предметів на певному рівні, які мають бути обов'язковими для всіх. Далі кожен учень обирає предмети для глибокого вивчення і рівень на якому вони мають вивчатись.

Сучасна школа України знаходиться на роздоріжжі. І саме школи нового типу — гімназії, ліцеї мають показати іншим школам шлях їх розвитку. Нові школи повинні бути свого роду експериментальними майданчиками для створення української школи XXI століття.